

AB'nin Orta Doğu Perspektifinden Suriye Politikası

Zeynep Yücel,
Balıkesir Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, Yard. Doç. Dr.

ÖZET:

Avrupa Birliği'nin Orta Doğu politikası, Avrupa'ya özgü tarihî ve jeostratejik olgular etrafında şekillenmektedir. Avrupa'ya özgü bu koşullar nedeniyledir ki, ABD'nin bölgeye bakışı ve kendini konumlandırmak istediği tarz ile AB'nin politik perspektifi zaman zaman uyumsuzluk gösterebilmekte ve Washington merkezli politikalar açısından şüpheler yaratabilmektedir.

Özellikle George W. Bush yönetiminin ikinci evresinden sonra, transatlantik ilişkilerinin Washington'da daha fazla önemsendiği politika yapım süreci benimsenmiş dahi olsa, Amerika ile Avrupa arasında bölgeye bakış ve varlığın konumlandırılması esaslarındaki farklılıkların hali hazırda mevcudiyetlerini devam ettirmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Suriye, Avrupa Birliği, Orta Doğu, ABD

ABSTRACT

European perspectives on the region have been shaped by common elements unique to Europe's history and geostrategic position.

Over the last few years, nowhere have tensions between the United States and its European allies and friends been more evident than on a range of issues related to the Middle East. Although the European countries are not monolithic in their opinions with respect to the Middle East, views among them often tend to be much closer to each other than to those of the United States. However, the Bush Administration gave transatlantic relations a priority in its second term, but U.S.-European policy differences over Middle Eastern issues are likely to persist.

Key words

Syria, European Union, Middle East, U.S.A

1. Avrupa Perspektifinin Temelleri

AB, ani ortaya çıkan gelişmeler karşısında Birlik hedef ve motivasyonuna riayet eden adımlar atarken zaman zaman zorlanmaktadır. Bu Orta Doğu'daki gelişmeler odak alındığında da net görülmektedir. Ekonomik kalkınmanın sağlanması, politik özgürlüklerin güvenceye alınması ve bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi gibi yüksek standartlı normatif koşulların oluşturulmasında AB hareket yeteneğini ancak sahip olduğu imkânlar nispetinde gösterebilmektedir.

AB, bölgeye yönelik stratejik vizyonunu ve önceliklerini izlemekten ziyade, uluslararası politikanın pratiğinde kendi adımlarını birtakım ulusal çıkarlar doğrultusunda imkân ve yetenekleri ölçüsünde atmak zorunda kalabilmektedir. Neticede Birlik içinde her ne

kadar uzun vadeli politik vizyon geliştirme isteği mevcut olsa da çatışan çıkarlar, ABD realitesi ve mevcut imkânlar ışığında kısa vadeli güvenlik kaygılarına odaklanan tutum geliştirilmektedir.

Avrupa Dış Eylem Servisi'nin (European External Action Service - EEAC) oluşturulması, AB'ne stratejik planlama yapmasını sağlayacak bir araç olarak değerlendirilmektedir. (BEHR, 2011) AB bu birimi, Orta Doğu açısından özellikle, uzun dönemli stratejik çıkarlarını odak alan uyumlu vizyon ve strateji geliştirmek üzere kullanabilir. Böylelikle Birlik, uzun süredir devam eden tabuları yıkararak bölgedeki gerçeklere ve yeni duruma kendisini adapte edecek rasyonel politikalar geliştirmeye vakıf olabilecektir.

Çoğu analizlerde ABD ile AB'nin Orta Doğu'da ortak hayatî çıkarları olduğu ve bu ortak çıkarlar etrafında benzer hedeflere ulaşmak gayesi taşıdıkları ifade edilmektedir. Ortak çıkarlar bakımından bu iki aktörün; terörizm ile mücadele, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, Orta Doğu'da barışın sağlanması ve istikrarın korunmasının teşvik edilmesi, petrol ve doğal gazın uluslararası piyasalara ulaşmasında sürekliliğin güvence altına alınması ile radikal söylemlerle ve dinî referanslarla kendilerine hareket alanı yaratan terörist gruplarla mücadele edilerek dinî terörizme set çekilmesi hususlarında birlikte hareket ettikleri savunulmaktadır. Birlikte hareket eden ABD'nin ve AB'nin hedeflerinin birbirinden ayrı olmadığı da bu sava eklenmektedir.

Oysa ki bölgedeki esas sorunun ne olduğu ve bu sorunla ve sorunun ortaya çıkardığı diğer sorunlarla nasıl mücadele edileceği noktasında, Atlantik'in iki tarafı farklı eğilimler sergilemektedirler. Şöyle ki; AB açısından Orta Doğu'daki esas sorun, İsrail-Filistin sorunudur ve bu nedenle dikkat bu odakta yoğunlaştırılmalıdır. Bölgesel istikrarsızlığın ana kaynağı olarak İsrail-Filistin sorunu, terörizmi, dinî aşırılığı ve bölge ülkelerinde şiddete dönüşme potansiyeli çok yüksek iç siyasî hoşnutsuzluğu/huzursuzluğu beslemektedir. ABD ise farklı bir noktada durmaktadır. ABD açısından üzerinde yoğunlaşılması icab eden şey, terörizmin ve silahların yayılmasının önüne, ABD ulusal güvenliğini gözetecek esaslarda geçilmesinin sağlanması olmalıdır. Bu her iki tehdit, belirtilen esaslar üzerinden birlikte ve tamamen ortadan kaldırılmadıkça Orta Doğu'ya barış ve istikrar sunacak koşulların oluşmayacaktır. (ARCHICK, 2005: 2-3)

Farklı iki perspektif, transatlantik aktörlerinin bölgeye ilişkin tanımladıkları çıkarları, hedefleri ve politikaları ayırtmaktadır. Politikaların uygulanma aşamasında belirledikleri stratejiler temelinde izledikleri taktikler ve kullandıkları araçlar da doğal olarak farklılaşmaktadır.

Orta Doğu bölgesinde ABD ve AB geriliminin ölçülmesi, çeşitli faktörlerin biraraya getirilmesi ile anlaşılır kılınabilir. Her ne kadar çoğu analizde ABD ve Avrupa arasındaki mevcut farklılıkların hem "neo-conlar" hem "Avrupacılar" tarafından abartıldığı öne sürülse de, aktör olarak her ikisinin politik dünyada varoluşları farklı izdüşümlere sahiptir. Öncelikle her iki taraf kendilerine özgü tarihî tecrübelerle sahip politik bilinç ve politik dayanaklar üzerinden hareket etmektedir. İkinci olarak, coğrafik ve demografik bağlantıları itibariyle bölgeyi etkileme ve bölgeden etkilenme potansiyelleri kendilerine özgüdür. Ekonomik bağlantıları ve bunların oluşturulması köken ve tarz olarak aynı değildir. Son olarak, tehdit algılamaları, tanımlamaları, sıralamaları dolayısıyla tehdit öncellemeleri itibariyle bu iki aktörün bölgede sahip olacakları "rol" ve "güç kullanımı"nın uygunluğu konusunda belirgin ayrışma söz konusudur. (CANBOLAT, 2011: 269-294)

2. Tarihî Etki ve Ekonomik Unsurlar

Avrupa'nın bölge ile olan uzun ve karmaşık tarihî bağlantısı bölgeye ilişkin bakış ve algılamalarını ABD'nin ortaya koyduğundan büyük ölçüde ayrı kılmaktadır. Bölge tarihinde Haçlı, Şövalye ve Kolonyal biçimlerde kendini gösteren Avrupa, şimdiki zamanlarda da geçmişinin bu gölgeleri ile beraber anımsanmaktadır. Bölge ülkeleri bakımından Avrupa, hem kendisine karşı hâlâ ihtiyatlı olunması gereken hem de sorunların müsebbibi olması nedeniyle suçlanması gereken bir taraftır.

Avrupa açısından bölgede kendilerine karşı ihtiyatlı olma gereği duyulması, yönetimler ve halk nazarında ABD'nin olumlu imaja sahip olduğu bunun da bölgede Avrupa'nın ABD ile kıyaslanması halinde kendilerinin dezavantajlı pozisyonda buldukları kaygısını beraberinde getirmektedir. Tehdit odaklarına karşı ABD, bölgede istikrar ve demokrasinin kök salması gayesine vurgu yapan politikalarını gerek güç kullanarak gerekse güç kullanma tehdidiyle hayata geçirerek, bölge halklarının kalplerini ve güvenlerini kazanmaya vakıf olabilir ve Avrupa'nın kaygılarını daha ciddi boyutlara taşıyabilir.

Kolonyalist geçmişinin neden olduğu İsrail-Filistin meselesinde, Filistinlilerin özgürlüğünün İsrail işgalinin sonlandırılması yoluyla sağlanmasına ağırlık veren Avrupa, 20. yüzyılda yaşanan Holocaust nedeniyle bu kez de İsrail devletinin güvenliğinin katıyetle sağlanması gereği üzerinde durur. Yine Avrupalılara göre İsrail devletinin güvenliğinin sağlanması ancak ve ancak Filistinlilerle barış ile mümkündür.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra AB'nin soruna yaklaşımı bazı temel prensipler üzerinden okunduğunda daha kolay anlaşılabilir. AB'nin Arap-İsrail sorununun görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturulması hususunda sabit bir duruş sergilemektedir. 1993 yılında imzalanan Oslo Düzenlemelerinin yarattığı iyimser bakışla beraber AB özelde bu sorun ve genelde bölge ile olan ilişkilerde iki tarafın kabul edeceği bir ortak anlayışın bulunması çabasını kendisine rehber edinmiştir. Fakat bölgedeki ABD angajmanı, AB'yi bu tür meselelerde bir oyuncu olarak rol almaktansa çoğu kez masrafları karşılayan finansör olarak bulmasına yol açmaktadır. Finans kaynağı sağlamaktan öte bir çaba sarf etmemesi halinde ise AB, süreç tıkandığında, yönlendirme gereği ortaya çıktığında veya beklenmedik bir gelişme karşısında etkisiz kalmasına yol açmaktadır. (BEHR, 2011)

Oysa Avrupa, kendi tarihi ve entelektüel birikimi ile silahlı güç kullanımı (hard power) yerine sorunların güç kullanımına varmayan diğer araçlarla hal yoluna koymaya odaklanan politikalar ile aktör konumunu tanımlamak istemektedir. (The Atlantic Council and the German Marshall Fund, 2002)

Avrupa'nın Orta Doğu bölgesi ile olan bağlantıları, ABD ile AB politikalarının farklılaşmasında önemlidir. AB bölgenin önde gelen ticarî ortağıdır. Petrol akışında oluşabilecek aksaklıklar veya diğer sebeplerle fiyatlarda veya arz miktarında meydana gelecek dalgalanmalar her ne kadar ABD ekonomisi için de önemli etkiler doğursa da AB ülkelerinin iktisadî çıkarlarına ABD'den daha fazla tesir etmektedir. AB'nin bölgeye olan ihracatı ABD ile kıyaslandığında üç kat daha fazladır. (International Monetary Fund, 2010: 52-60) Bazı analizlerde AB'nin iktisadî çıkarlarının güvenlik çıkarlarını belirlemede birincil rol oynadığı vurgulanmaktadır. Çoğu Avrupa ülkesinin bölge ile kurduğu ticari ve iktisadi bağlar nedeniyle yönetimlerle iyi ilişkilerin devamını arzuladığı ve bu yönetimlerin istikrarsızlaşması halinde petrol akışının sekteye uğraması ihtimalinden kaynaklanan kaygıların politik tercihleri belirlemede önemli rol oynadığı da ifade edilmektedir.

AB politikalarının önemli bir diğer dönüm noktası da AB coğrafyasına eklemenecek bölgelere ilişkin büyük hedefler taşıyan ve bölge kurma (region-building) gayesi ile ilerletilen 1972 tarihli Küresel Akdeniz Politikası'nın (Global Mediterranean Policy) hayata geçirilmesidir. Proje zamanla değişim geçirerek Avrupa Akdeniz Ortaklığı'ndan (Euro-Mediterranean Partnership) Akdeniz için Birlik (Union for the Mediterranean) adını almıştır.

Ad değişimine uğrasa da projenin esas gayesinde bir değişime olmamıştır: Bölgenin geniş tanımlanması (Kuzey Afrika ve Basra Körfezi'ni de kapsayan Arabistan yarım adası) ile tüm ülkelerin Avrupa ticaretine, yatırımlarına ve esas olarak fikirlerine açık hale getirilmesidir. (BURKE, 2010:2-3) Proje bölge elitlerinin desteğini alsa da, bölge gerçeklerinden uzak kaldığı ölçüde yeterli popülariteye ulaşamamış ve halk nazarında AB değil eski Avrupa imajı yaşamaya devam etmiştir.

Avrupa politikalarını nitelendirmeye yardımcı olacak bir başka unsur da kısa dönemde rejimlerin güvenliğinin demokrasiden önemli addedildiği adımların atılmasıdır. İran devrimi ve Cezayir tecrübesinden sonra AB "karşılıklı bağımlılık yoluyla reform" (BEHR, 2011) gibi bir yaklaşım benimsemiştir. Bu yaklaşım, otokratik yönetimlerin devamlılığının önemi vurgular. Bu önem şu husus göz önünde bulundurulduğunda belirginlik kazanmaktadır: Muhtemel demokrasi imkânlarını tüketecek ve dinî radikallerin politik yükselişini beraberinde getirecek reformlar bölgeye bir dalga gibi yayılabilir ve bu doz aşımı etkisi yaratarak çok mıkırılğan bölgede önüne geçilemez felakete sebebiyet verebilir. Bu nedenle AB açısından rasyonel bölge politikası, otokratik yönetimlerle yakın ikili ilişkiler kurarak muhtemel değişimleri denetleyebilecek konum elde etmek ve otokratik yönetimleri bu kıskaç içinde hapsetmek olarak değerlendirilmiştir. Otokratik yönetimler, AB tarafından meşru usullerle ve etkin sonuçlar doğuracak araçlarla (ticaret ilişkileri, yatırım programları, proje finansmanları vs.) kurulan ikili ilişkiler dâhilinde zorlamaya maruz bırakılacaklardı. Bu meyanda bölge yönetimleri yukarıdan aşağıya bir reform sürecinin başlatılması için AB tarafından zorlanacaktı. Bölge halkları bakımından kendi yönetimleri, dünya kamuoyu bakımından da AB tarafından bölgeye demokrasi bir şekilde getirilmiş olacaktı. Demokrasi, ihtilal dalgalarından ve istikrarsızlık doğurabilecek etkilerden arındırılmış olarak, kontrollü ve küçük dozlarla bölgeye zamanla aşılacaktı.

3. Coğrafik ve Demografik Unsurlar

Avrupa açısından Orta Doğu Avrupa'nın komşusudur ve bu temelde de "Avrupa Komşuluk Politikası"na dahil edilmiştir. Avrupa ile Orta Doğu'nun birbirine bitişik kabul edilişi bölgede var olan sorunların, ekonomik ve politik istikrar politikalarıyla çözülmesini ve Avrupa'ya sıçramasının böylelikle önlenmesini gerektirmektedir. Gerek İsrail-Filistin meselesinin Avrupa'da bir dönem terör eylemleri ile kendini göstermiş olması gerekse son dönemlerde hızı artan göç dalgalarının ekonomik ve toplumsal istikrarsızlıklar yaratması nedeniyle AB, kendi açısından bu konuda da tecrübe sahibi ve dersini almış bir aktör rasyosu ortaya koymak istemektedir. (BEHR, 2011)

Orta Doğu'yu Kuzey Afrika'yı da ekleyerek algılayan AB, bölgedeki dengelerin son on yıldan bu yana değiştiğinin farkındadır. (HOLLIS, 2011:36) Akdeniz, artık bir Avrupa-Akdeniz gölü olarak betimlenemeyecektir. Tersine bu bölge bir kavşak haline gelmiştir; uluslararası aktörlerin varlıklarını gösterdikleri ve diğer alanlara erişmek için kullandıkları yoğun trafiğe sahip bir geçiş noktasıdır. Bu aşamada, finans kaynakları ve demokratik

fikirlerin Avrupa'yı bölgede çıkarlarını denetleyebilen ve aksi gelişmeler karşısında kontrol sağlamaya güç yetirebilen aktör olarak bulundurmak için yeterli değildir.

Özellikle ABD'nin Irak işgali AB açısından büyük sorunları da beraberinde getirmiştir. Bölge dışından aktörlerin bölgeye intikali, yeni işgallerin de gerçekleşeceği şüphelerini güçlendirmiştir. Ayrıca İran'ın politik etkisini Şia kanalıyla ve Rusya-Çin blokuyla arttırmıştır. Körfez'de daha muhafazakâr değerlendirmelerin ve daha sert tedbirlerin alınması bakımından olumlu görülemeyecek gelişmeleri ortaya çıkarmış ve ülkelerin silah deposu haline dönüşmelerine yol açmıştır. Hamas ve Hizbullah gibi hükümet içinde olan veya olmayan grupların radikal söylemlerinin güçlenmesinde rol oynamıştır. Türkiye ve İran bölgenin tarihinde iki büyük imparatorluk geçmişine sahip ülke, yeniden liderlik motivasyonu göstermeye başlamıştır. Bu adımları kültürel benzerlikler, dil, din, tarih ve bölgeden olma vasıfları ile beraber atar olmuşlardır. (CROOKE, 2010:12-13)

ABD'nin askerî varlığı her ne kadar yoğun olsa da, AB'nin tecrübe ettiği ve ABD'nin tecrübe edeceği bir gerçeklik net olarak tekrar kendini gösterir olmuştur: Güçlü bir askerî varlık, askerî yeteneklerin gereği gibi kullanılacağı anlamına gelmediği gibi yapabileceklerinin sınırlılığına er ya da geç vakıf olacaktır. Mevcut dönemde bu gerçekliğin nasıl tecrübe edileceği ve ne türden kırılmaları beraberinde getireceği net olarak ortaya konulamamakta ve bu belirsizlik AB'nin tedirginliğini bir kat daha arttırmaktadır.

İşte bu tedirginlik nedeniyle AB bölgede tek taraflı girişimlere ve salt kuvvet kullanımına dayanan politikalara ihtiyatla yaklaşmaktadır. Bu doğrultuda, krizlere Çin, Rusya, Körfez İşbirliği Konseyi, Arap Birliği ve hatta Akdeniz'de yatırımları olan Latin Amerikalı ortakları ile birlikte yaklaşma gereğini duymaktadır. AB, rol ve etkisini olumlu olarak değerlendirdiği Türkiye'nin de kendi politik ihtiyatını isabetli bulacağını düşünmekle birlikte hâli hazırda kendisine fazla güvendiğini ve imkânlarını abarttığını dolayısıyla Türkiye'nin izlediği politikayı ve hareket tarzını rasyonel bulmamaktadır. (KAUSCH, 2010: 12-13; 17-19)

Özellikle yeni göç dalgaları, Avrupa'da 20 milyon ile ifade edilen Müslümanların sayısının ekonomik dar boğazlar, istihdam sorunları ve yaşam koşullarının getirdiği diğer sorunlar ile beraber yorumlanmasının önüne geçilmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu tür yorumların Avrupa'da farklı din ya da etnik kökenden gelenlere karşı öfke söylemlerini ve yabancı düşmanlığını körüklemek üzere kullanılması gibi sorunların olduğu da bir gerçektir. (TAŞPINAR, 2003)

ABD açısından Müslüman nüfusun toplam nüfus içindeki oranına bakıldığında çıkan tablo Avrupa'ninkinden farklıdır. ABD'de 10 milyon ile ifade edilen bir müslüman nüfus vardır. Üstelik İslamiyet, iç politika alanı itibariyle Avrupa söz konusu olduğunda hayatîyet de arz etmektedir. Bazıları bunun Avrupalı politikacıları, ABD politikalarını desteklemek bakımından ihtiyatlı olmaya zorlamaktadır. En nihayetinde ABD politikalarının Avrupa'daki Arap sokaklarını yangın yerine dönüştürebilecek ve Avrupalı toplumlar ile bu toplumlar arasında ayrılık oluşturacak ve ileride derinleştirecek etkileri olması mümkündür. Bazı analizlerde politikacıların Avrupa toplumunun dikkatini, şimdi Müslüman odaklı yabancı düşmanlığını yeniden ortaya çıkarabilecek potansiyeldeki göçmen karşıtı söylemlere çekerek bilinçlendirmeleri gereği de vurgulanmaktadır. (U.S. Department of State, 2001)

Yapılan araştırma sonuçlarında sivil toplum ve insan hakları anlayışının güçlenmesi için kullanılan fonların, demokratik olmayan ülkelere karşı izlenen politikalar ve illegal göçle mücadele politikalarına uyumlu olmadığı ortaya çıkmaktadır. AB, göç, terörizmle mücadele

ve askerî işbirliği alanlarında izlediği politikalar nedeniyle Arap aktivistleri nazarında, demokrasi ve insan haklarından ziyade kısa dönemli çıkarlar temelinde askerî, stratejik güvenlik meselelerine önem veren bir aktör imajına sahiptir.(SHEHADI, 2011)

4. Tehdit Algılamaları, Tehditlerle Mücadele Yöntemi ve Güç Kullanma Üzerine AB Yaklaşımı

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber Avrupa ile Amerika'nın tehdit algılamaları farklılaşmıştır. 90'lar boyunca Amerikan politikacıları, Avrupa'nın kendi içindeki dönüşüm süreci ile fazlaca meşgul olmaya başladığı, Transatlantik ilişkilerine daha az yoğunluk verdikleri ve terörizm, silahların yayılması ve Orta Doğu kaynaklı diğer sorunların yarattığı tehlikelerle gereği kadar ilgilenmediği eleştirilerini yüksek sesle dile getirmiştir. Avrupalılar terörizmi büyük tehditler arasında görürken Amerikalılar terörizmi giderek yıkıcılığını arttıran reel durum olarak algılamaktadır. (STEVENSON, 2003:75-77) Avrupalı bazı liderler Orta Doğu'da terörizm ile silahların yayılması arasında muhtemel bağlantılar olduğu yönündeki kaygılarını dile getirmiş olsalar da Avrupa kamuoyu arasında bu görüşün yaygınlık kazandığı söylenemez.

Örneğin Almanya gibi ülkelerde iktisadi gelişmeler, istikrarın artırılması ve Balkanların Avrupa ile ilişkileri daha önemli ve öncelikli meseleler arasında değerlendirilmiştir. 11 Mart 2004'te Madrid'de patlayan bombalar Avrupa'da ve Avrupalılarda terörizm ve din ile şiddet bağı üzerinde duyarlılığın gelişmesini hızlandırmıştır. 2004 yılından itibaren Avrupa ve Amerika terörizm, şiddet ve dinî gruplar üzerinde yoğunlaşmaları bakımından bir ortak "odak" yaratmıştır. (German Marshall Fund and the Atlantic Council, 2004)

Avrupa'nın II. Dünya Harbi öncesi ve sonrası tarihinin getirdiği noktada Avrupalılar uluslararası hukuk kuralları temelinde çok taraflı çözümlere yönelmenin rasyosunu geliştirmeye motive olmuşlardır. Avrupalılar, BM ve AB gibi kuruluşlar içinde kurallar ve ortaklık ilkesi üzerinde birlikte hareket etmenin hikmetini, asırlarca aradıkları barış ve müreffeh yaşam alana kavuşabilmek olarak kabul etmektedir. Yüzyıllar boyunca kendi aralarında sürdürdükleri "siyasal gerçekçiliğe" dayalı politikaların neticesi olarak yaşadıkları savaşlar sadece Avrupalıları değil kendileri dışındaki tüm dünyayı da şiddete, öfkeye ve düşmanlığa gark etmiştir. II. Dünya Harbi'nden sonra özellikle Almanya ve Fransa başta olmak üzere Avrupa'da sorunların güç araçları kullanmak yerine "*soft power*" olarak adlandırılacak, şiddete ve şiddet kullanımı tehdidine varmayan ekonomik ve politik diğer araçlarla çözülebileceği fikrinin hayata geçirilmesine yoğunlaşmıştır. (CANBOLAT, 2011: 89-100.)

ABD'nin dengeleyici ve güvenlik sağlayıcı rolü bakımından bölgede alternatif aktör bulmak istemeyişinden hareketle, AB'nin bu konuda ABD perspektifinden baktığı söylenemez. Stratejik sorunları tanımlayışı bakımından AB farklılığını ön plana çıkarmaya gayret etmektedir. Stratejik hareket yeteneği bakımından ABD'ye bağlı olmadığını, böyle bir görüntünün eksik değerlendirmeden kaynaklandığını izaha çalışan AB, bunun tek taraflı hareket etmeme ilkesi ve Transatlantik ilişkilerinin uyum içinde devam etmesi gereğinden kaynaklandığını sık sık deklare etmektedir. ABD'nin 2000'lerde hayata geçirdiği Irak politikası ve Irak işgali karşısında AB net olarak müttefikliğin de sınırları olduğunu göstermiştir.

Avrupa’da, uluslararası örgütlerce uygun görülüp karar alınmadıkça, önalma (*preemptive*) manevralarından uzak durulması yönünde eğilim ağırlık kazanmasını Robert Kagan, Avrupa’nın güç sorunu olarak adlandırmıştır. Kagan’a göre, Avrupa’nın reddedilemez askerî zayıflığının, kudretin ve dayanıklılığın önemsenmediği aksine uluslararası hukuk ve kurumların başat olduğu bir dünyada Avrupa’nın çıkarlarını tanzim ettiğini ileri sürmüştür. (KAGAN, 2002, 6-7)

Her ne kadar Kagan bu düşüncesini savunmaya devam etse de çoğu Avrupa ülkesi bu savı reddetmiştir. Özellikle İngiltere ve Fransa, pasifist oldukları iddialarını kabul etmeyerek, Kosova’da yürütülen NATO operasyonuna ve Afganistan’da Taliban’a karşı yürütülen ABD merkezli askerî kampanyaya verdikleri destek ve yaptıkları katkıya bakılarak rollerini adlandırmanın gerekli olduğunu savunmuşlardır.

5. Avrupa Perspektifinden ABD’nin Orta Doğu Politikalarının İzdüşümü

Özellikle Bush döneminden itibaren ABD politikalarının Avrupayı es geçerek, tek yanlı ve şiddet odaklı planlandığı bunun da Basra Körfezi ve Orta Doğu’da Transatlantik ilişkilerinin gerilmesine yol açtığı ifade edilmektedir.

11 Eylül’den önceki dönemde çoğu Avrupa yönetimi iklim değişikliğine karşı Kyoto Protokolü ve savunma füzelerinin yerleştirilmesine ilişkin politik karar alma sürecinde ABD yönetimi için kritik görülmekteydi. Terör saldırısı bu meseleleri bir süreliğine hasıraltı etmiş olsa da tamamen ortadan kaldıramamış, 2002 yılında Atlantik tarafları arasındaki çatlak yeniden belirginlik kazanmıştır. Bush yönetiminin Irak, İran ve Kuzey Kore gibi ülkeleri “şer eksenini” (*axis of evil*) olarak tanımlaması Avrupalıları tedirgin etmeye başlamıştır. Uluslararası örgütlere danışmaksızın hareket etme eğilimi göstermesi neticesinde ABD’nin kendilerine danışmak ya da sorunları ortaklaşa diplomatik kanallarla çözmek gibi bir niyet olmadığı düşüncesi Avrupa’da gün geçtikçe ağırlık kazanmıştır. (GRANT, 2001)

Şer eksenini gibi söylemlerle ortaya çıkarak dünyayı, şeytanlar ve şeytana karşı mücadele edenler olmak üzere ikiye ayırmanın tarihsel tecrübesini haiz Avrupa, ABD’nin yarattığı ve yaratacağı düşmanlıktan epeyce tedirgin olmuştur. New York Times’da yayınlanan bir yazıda bu tedirginlik açıkça ifade bulunmaktadır: “*Püriten Amerika kutsal görülen bir moraliteye hapsedilmiştir, kendisini iyinin mutlak koruyucusu olarak şer’in alaşağı edilmesi görevine mahzar görmektedir.. Avrupa artık bu tür hezeyanlar içinde küstahlık yapmamaktadır. Mutlak politik olunmalı ve politika içinde kalınmalıdır.*” (DEBRAY, 2003)

Bush yönetiminin ikinci döneminden itibaren değişen Amerikan tavrı, Avrupa’da memnuniyet yaratmıştır. Her ne kadar politik çabalar ilişkilerin yumuşamasına imkân tanısa da her iki taraf açısından sorunların halledildiği söylenemez. Avrupalılarda, ABD ve Avrupa’nın tam ve alternatifsiz ortak olup olmadıkları fikri hâlâ büyük şüpheler taşımaktadır.

Obama yönetiminin Orta Doğu’ya ilişkin politikalarının nabzını birbirine bağlantılı kılınan iki damardan ölçmek mümkündür. Bunlardan ilki Arap-İsrail görüşmeleri ikincisi İran’ın nükleer programıdır. ABD yönetiminin başarısız politikalar izlemesi sadece ABD’nin bölgede kalıcı olarak güvenilirlik, inandırıcılık veya süper güç konumunu bozmakla kalmayacaktır. ABD yönetiminin başarısız politikalarının maliyeti dünya genelinde bölüşürüleceğinden, AB ABD’yi dengeleri dikkate almaya sevk eden pozisyona doğru

kaymaktadır. Neo-Conların güç kazanmaya başlaması da ABD yönetiminin bölge politikalarını oluştururken hareket alanını kısıtlayıcı etkiler yaratmaktadır. Buradan hareketle Neo-Conların işbaşına gelmesi ihtimali karşısında AB'nin çıkarları açısından bölgede Obama'nın politikalarına istikrar kazandırma önemli görülmektedir. Hatta bazı değerlendirmelerde AB'nin nükleer güçler arasında bulunacak İran'la birlikte yaşama ihtimalinin de hesaplanması salık verilmektedir. (BEHR, 2011)

6. Orta Doğu'da Artan Avrupa Angajmanı

Avrupa'nın arzu ve politik hedeflerinin dünya sahnesinde daha büyük ve etkin rol oynamasına kilitlendiği açıktır. Bu motivasyonun Transatlantik ilişkilerinde ve ayrıca belli bölge ve sorunlarda izlenecek politikalar açısından nasıl etkiler yaratabileceği tartışmalıdır.

Uzun zamandan beri Avrupa, Filistinlilere ve bölge genelinde diğer ülkelere kalkınma yardımları başta olmak üzere pek çok gelişme ve alt yapı finans desteği sağlamakta ve bu bakımdan da birincil rol üstlenmektedir. Hele ki, Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası kapsamında siyasî bütünleşme sürecinde kendisine hız kazandırdıktan beridir AB, Orta Doğu bölgesinde sadece cüzdanından para çıkaran aktör olmak dışında, siyasî entegrasyonunun gerektirdiği paralel adımları çevre bölgelerde de atan ve dolayısıyla yüksek profil çizmeye başlayan bir görünüm kazanmıştır. Özellikle Fransa'nın ve Almanya'nın başı çektiği grupta, ABD'nin izlediği politikaların doğrudan itirazla cevaplanması yerine, bölgedeki gelişmelere Avrupa'nın yaklaşımıyla müdahil olabilmelidir anlayışı kuvvetlenmeye başlamıştır. (ATLANTIC COUNCIL AND GERMAN MARSHALL FUND, 2004)

Her ne kadar bu anlayış belirse de Irak, İran ve Arap baharı gibi gelişmeler karşısında Avrupa'da tam bir uyum ve dolayısıyla uygun adım atma imkânı çıkmamış da olsa bütünleşme süreci içerisinde ABD'nin liderliğini onaylayıcı hareket tarzının dışına çıkarak Avrupa mührünü oluşturmak niyeti belirginleşmiştir.

Buradan hareketle Avrupa daha aktivist ve Birlik çıkarları temelinde bölge ülkelerinin, bölgeye müdahil olan ülkelerin ve uluslararası konjonktür realitelerini hesaba katan politikaları bir an önce planlamak ve hayata geçirmek gereksinimi duymaktadır. (DAĞCI, 2007: 179-180) Bunu yapmakta başarılı kaydettiği müddetçe bölgesel gelişmeleri etkileyebilen, yayılması muhtemel şiddet, karışıklık ve istikrarsızlıkların gerek bölgesel güvenlik gerekse Avrupa güvenliği için oluşturacağı tehditlerin önünü alabilen bir aktör konumu kazanacak ve Birlik hedefleri doğrultusunda barış, istikrar ve güvenlik alanı yaratabilecektir.

Birlik kendisine şu soruyu yöneltebilir: Ne tür bir düzenleme gelecekte bölge için hem uygun hem de uygulanabilir olur? Avrupa açısından hangi gereksinimleri karşılayacak nitelikte olmalıdır?

Sorunun yanıtı Avrupa Komşuluk Politikası, Akdeniz Politikası, Ortak Güvenlik ve Dış Politika ve Avrupa-Atlantik ilişkileri çerçevesi içinde bulunabilir.

7. Avrupa Birliği'nin Suriye Politikası

Avrupa'nın Suriye'ye yönelik politikası, geleneksel olarak çevreleme politikası ya da izole etme politikasından ziyade angajman politikasına odaklanmaktadır. Çoğu Avrupa

ülkesinin Suriye ile olan ilişkileri uzun bir geçmişe sahiptir. AB ve Suriye arasındaki işbirliği ilişkileri ise 1970'lere dayanmaktadır. Suriye'nin en büyük ticari ortağı AB'dir. 1995'ten beridir de Suriye, AB'nin Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'ndadır. AB en başından beri Suriye'deki politik sürecin takipçisi olmuş, bu ülkedeki siyasî, iktisadî ve insan haklarına ilişkin reformların ışığında ilişkilerin ilerletilmesine odaklanılmıştır.

2004 yılının Ekim ayında AB ve Suriye, uzun zamandır ertelenen Ortaklık Anlaşması'nı (Association Agreement) tamamlama aşamasına gelmişler, Avrupa Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde ilişkilerin ilerletilmesi için gerekli hususları ortaya koymuşlardır. Anlaşma, ticaret ve dış yardımlara ilişkin hususları, insan haklarının ve demokrasinin tüm ilke ve unsurlarıyla sağlanıp korunması, terörizmle mücadeleye destek verilmesi, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesinde etkin çaba sağlanması gibi politik performanslara tabi kılmıştır. 2004 yılında hükümleri belirlenen bu anlaşma, Suriye yönetiminin kendisinden beklenen reformları henüz uygulamaya koymaması nedeniyle yürürlüğe girmemiştir.

ABD'nin Suriye yaklaşımından AB'nin farkını ortaya koyabilmek için kısaca bazı hususlara değinmek icap etmektedir. ABD uzun zamandır Suriye ile ilişkilerini donma noktasında tutmuş, politik ve ekonomik yaptırımları devreye sokmuştur. ABD, Irak müdahalesinin hemen sonrasında Suriye'nin geliştirdiğini iddia ettiği kimyasal kitle imha silahları ve dinci radikallere ve terörist gruplara destek vermesi bakımından Avrupalıları uyarılmış ve dikkatlerini bu ülke üzerinde yoğunlaştırmalarını tavsiye etmiştir. ABD'nin suçlamalarına, Suriye'nin "Radikal Filistinliler"i desteklemesi, Lübnan'daki Hizbullah gruplarına yardım etmesi ve destek sağlaması, dinci radikaller ile Baas üyelerine yönelik engelleyici tutum sergilemeyi reddetmesi ve ayrıca Baas yanlılarının Suriye üzerinden Irak'a girişlerini kolaylaştırması da eklenmiştir.

Bu tarihlerde Avrupa'nın Suriye'ye karşı ihtiyatlı tutumu, ABD uyarılarının etkisinden ziyade, Suriye'nin Kitle İmha Silahlarına ilişkin Şartı (*WMD*) imzalamaya yanaşmamasından kaynaklanmıştır. Fransa'nın da ayrıca bir başka hususta sesini yükselttiğin söylemek gerekir. Bu husus, Suriye'nin Lübnan'da bulundurduğu 14 bin kişilik güçlü bir askerî varlıkla kendini göstermesi ve Lübnan'ın ülke içi politikalarına doğrudan ve sürekli olarak müdahil olmasıdır. Lübnan'daki eski kolonici aktör olan Fransa, Suriye'nin varlığını ve başat konumunu Lübnan'daki birincil istikrarsızlık faktörü görmekte ve bu görüşünü Suriye'deki reform isteksizliği ile bir araya getirince Orta Doğu açısından büyük tehlike olarak değerlendirmektedir.

2004 yılında ABD ve Fransa ortaklaşa BM Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) Lübnan'daki yabancı güçlerin geri çekilmesini öngören karar tasarısını desteklemişlerdi. Daha sonra AB aralık ayında BMGK kararını kemdi müktesebatına da aktarmıştır.

2005 yılında Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin bir suikast sonucunda öldürülmesi, Lübnan'da konuşlandığı askerî ve muhaberat birliklerini geri çekmesi için Suriye'ye baskı yapılmasında ABD ve AB üyelerinin elini kuvvetlendirmiştir. Her ne kadar Suriye bu suikasta hiçbir biçimde karışmadığını ileri sürse de şüpheler Suriye üzerinde yoğunlaşmış, ABD ve Fransa merkezli politik yönlendirmeler de yaklaşan Lübnan seçimlerinin hür ve adil bir ortamda gerçekleştirilmesi için olması gerekenlerin uluslararası toplum tarafından sağlanacağı fikri ağırlık kazanmıştır. Hür ve adil seçim ortamının ilk koşulu da Suriye'nin varlığının geri çekilmesi olarak gösterilmiştir. Bu görüşü AB resmî organları da benimsemiş, AB Parlamentosu Suriye'yi BMGK'nin 2004'te aldığı karara uymaması dolayısıyla tamamlanan

AB-Suriye Ortaklık Anlaşması'nın onaylanma aşamasından geçemeyeceği hususunda uyarılmıştır. (AFX INTERNATIONAL, March 6, 2005.)

Mart 2005'de Suriye, birliklerini aşamalı olarak Lübnan'dan Lübnan-Suriye sınırına geri çekme planını açıklamışsa da ABD yönetimi için bu adım yetersiz bulunmuştur. AB açısından ise Suriye'nin bu açıklamasının doğru yönde atılmış bir adım olarak değerlendirildiği yine de BMGK'nin 2004 yılında almış olduğu karar çerçevesinde Suriye'den beklenenlerin tam manasıyla nasıl ve hangi araçlarla yerine getirileceği hususunda Suriye'nin önlerine henüz bir somut tablo koymadığı bunun da sorunun bir parçası olarak görüldüğü ifade edilmiştir.

AB ve özellikle de Fransa'ya göre Suriye üzerinde oluşturulmaya çalışılan baskı, BMGK kararına ve karara uyulmaması halinde uygulanabilecek yaptırımlara atıf yaparak, ülkeyi uluslararası kamuoyu ve uluslararası örgütlerin etkisine maruz bırakacak şekilde Suriye yönetimini güç kullanmaya varmaksızın AB'nin politik hedefleri doğrultusunda hareket etmeye zorlayacak türden olmalıydı. Ki AB, geri çekilme sonrasında olası bir takım gerilimlerin önüne geçebilmek ve Lübnan'da istikrarın sağlanmasına önem vererek muhtemel istikrarsızlığı ve daha da kötüsü bir iç savaşı önlemek için ABD yönetimiyle birlikte Lübnan'da barış gücü konuşlandırma toplantıları yaptıklarını da deklare etmekteydi. (WRIGHT, 2005; AGENCE FRANCE PRESS, February 22, 2005.)

ABD yönetiminin AB ile uyuşmazlık gösterdiği husus, Lübnan'da konuşlanan Suriye ve İran tarafından destek gören Hizbullah konusunda daha netleşmekteydi. AB'nin terörist gruplar listesine Hizbullah'ın eklenmemesi, Atlantik bağının gerilmesine sebep olmaktaydı.

ABD Hizbullah'ı İsrail'e karşı şiddet kullanmayı öngören bir terörist grup olarak kabul ederken, AB ise Hizbullah'ın terörist örgütler listesine alınmasına dair İsrail ve ABD'den gelen baskıları Hizbullah'ın Lübnan'da sosyal hizmetler işlevlerini yerine getiren ve pek çok Lübnanlı tarafından ulusal parlamento'da meşru politik güç olarak görüldüğü gerekçeleriyle reddediyordu. Özellikle Fransa, Hizbullah'ın terörist listesine alınmasının muazzam tepkilere yol açarak Lübnan'da AB'nin ve kendisinin kaçındığı en kötü durum senaryosunu gerçekleştireceği endişesini taşıyordu. (WEISMAN, 2005.)

AB, son dönemlerde politik diyalog, karşılıklı yarar gözeten ticari ve yatırım ilişkileri ve ekonomik, sosyal ve demokratik reformlar için işbirliği yoluyla şiddete varmayacak çözüm yöntemlerini devreye sokma gayreti içinde olmuştur.

Mayıs ayı ortasından itibaren giderek yükselen hükümet aleyhine protestolara karşı Suriye yönetiminin politik kararları ve şiddet uygulamaları neticesinde AB bazı kısıtlayıcı önlemleri kabul etmiştir: (http://eeas.europa.eu/syria/index_en.htm)

- 1- İç olaylarda kullanılacak vasıftaki silah ve ekipmanlara yönelik ambargo
- 2- Şiddet kullananlara veya bunlara aktif katılmamakla birlikte destek sağlayanlara karşı uygulanacak seyahat yasağı ve mal varlıklarının dondurulması.

2011 Mayıs ayında Dış İlişkiler Konseyi, Suriye ile AB arasındaki MEDA/ENPI(European Neighbourhood and Partnership Instrument) düzenlemeleri uyarınca var olan ikili ilişkileri karşılıklı işbirliği programı itibariyle dondurulduğunu ve ayrıca yeni ikili ilişkilerin geliştirilmesi hazırlıklarının da benzer şekilde durdurulduğunu açıklamıştır.

AB ayrıca Suriye ile Ortaklık Anlaşması çerçevesinde görüşmelerde bulunmak için hiçbir yeni adım atmayacağını da açıklamıştır. Kararların gerekçesi de Birlik sayfasında net olarak ifade bulunmuştur: Suriye hükümetinin izlediği politikaları değiştirmek bakımından ikna edici tedbirler almak. (http://eeas.europa.eu/syria/index_en.htm)

Suriye AB ilişkilerinin temeli 1977 yılında imzalanan İşbirliği Anlaşması'na dayanmaktadır. 1995 Barselona deklarasyonu imzacılarından olan Suriye, Akdeniz için Birlik üyesidir aynı zamanda. Bunların dışında Avrupa Komşuluk Politikası'nın üyesi Suriye, tüm bu hukukî metinlerin öngördüğü imkân ve araçlardan yararlanamamaktadır. Bunun başlıca sebebi Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girmemesidir. Ortaklık Anlaşması tarafların farklı çekinceleri nedeniyle henüz yürürlüğe sokulamamıştır. Suriye, ekonomisinin rekabete gücünün yeterli olmadığını ileri sürerek, ticari engelleri kaldırmakta isteksizlik gösterirken, AB açısından ise Ortaklık Anlaşmasının imzalanabilmesi için kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine ilişkin şartın Suriye tarafından kabul edilmesinin hukuki gereklilik olduğunu vurgulamaktadır. Suriye ise AB'nin bu yaklaşımının sadece kendilerine yönelik olduğunu, diğer ortaklarla anlaşma yapılırken bu şartın gözetilmediğini ifade etmektedir. (CAVATORTA, 2001.)

AB, Suriye ile olan ilişkilerinin önceliklerini bu devlete ilişkin hazırladığı stratejik belgede (Country Strategy Paper) ve ulusal göstergeler programında (National Indicative Paper) belirtmektedir. AB-Suriye işbirliğinin aslî amacının, Suriye'deki reform sürecini desteklemek olduğu açıkça ifade edilmektedir. (http://eeas.europa.eu/syria/index_en.htm)

AB, bölgede İsrail ile sorunlar henüz çözülmemiş olmasına rağmen, Lübnan ve Suriye ile ilişkilerini bu bağlamın dışında tutabilecek zemin yaratmaya çalışmaktadır. Her iki ülke bakımından AB'nin faaliyetleri demokratikleşme süreçlerinin teşviki, hukukun üstünlüğüne riayet sağlanması ve sivil toplumun geliştirilmesine odaklanmıştır. (LEENDERS, 2006: 94)

Suriye'nin Lübnan'daki varlığını gündeme getiren Fransa ve Irak'taki Baas sempatanlarına destek verdiğini iddia eden İngiltere, Birlik içerisinde Suriye ile Ortaklık Anlaşması'nın onaylanmasına engel olunması gerektiğini savunmuşlardır. Anlaşma onaylanmadığı için Suriye ile ilişkilerin gerektirdiği politik ve ekonomik reformlar temelinde karşılıklı hedefleri ve taahhütleri içeren Eylem Planı da devreye sokulamamıştır.

Bununla birlikte AB ve AB üyesi devletler, Ortaklığa kabul edilmiş devletlere yönelik olarak bazı girişimleri de hayata geçirmiştir. Bu açıdan Suriye'ye yönelik olarak, vatandaşlık, insan hakları ve azınlık haklarına ilişkin çok az girişim maddî destek alabilmiştir. Bunun temel nedeni Suriye yasalarınca yabancı derneklerden ya da vakıflardan sivil toplum kuruluşlarının resmi başvuru olmaksızın maddi destek almaları kısıtlanmış olmasıdır. Suriye'de STK'ların maddi bakımdan desteklenmesinde en aktif görünen kuruluş Alman Konrad Adenauer Vakfı'dır. Bunun dışında Fransa'nın desteğiyle birlikte AB kurumsal olarak her ne kadar yüksek profil çizmeye çalışsa da reform çabalarının Suriye yönetimince yeterli derecede benimsenmemesi nedeniyle 2005 yılından itibaren başarısız olduğu kabul edilmeye başlanmıştır. (OXFAM, 2011: 4-9; KUZMICHEVA, 2007)

Ülke bazında hazırlanan AB stratejileri itibariyle (*country strategy papers*), Suriye'ye yönelik olarak AB'nin tüm ilgisi ekonomik reformların desteklenmesine odaklanmıştır. Burada kullanılacak yöntemler ise;

- Kurumsal yapılanma: Sağlık sektöründe modernizasyon ve rasyonel yönetim; Belediyelerin Modernizasyonu,
-Endüstriyel modernleşme
-İnsan Kaynaklarının geliştirilmesi: Tempus programı, Mesleki eğitim programı
-Ticaretin güçlendirilmesi: Bankacılık sektörü, Endüstriler ve Maliye bakanlığının modernizasyonu olarak tespit edilmiş bunun için 3 yıllık bir bütçe oluşturulmuş ve 93 milyon Avro pay ayrılmıştır. (KEET, 2004: 10-11.)

AB ile Suriye arasında oluşturulan işbirliğinin hedefleri şunlardır: (http://enpi-info.eu/main.php?id=78&id_type=3&lang_id=450)

- Siyasi ve idari reformların destelenmesi: Kamu yönetimi reformu, adem-i merkeziyetçilik, hukukun üstünlüğü ve temel insan haklarının yerleştirilmesi
-Ekonomik reformların desteklenmesi: iş alanlarının çeşitlendirilmesi, ticaretin kolaylaştırılması ve Ortaklık Anlaşmasının yürürlüğe sokulması
-Sosyal reformların desteklenmesi: eğitim reformu, sağlık sektörünün geliştirilmesi ve diğer iş alanlarında ekonomik dönüşümün toplumsal alanda yaratacağı olumsuz etkilerin sınırlandırılmasına yönelik tedbirlerin alınması.

Sonuç Yerine:

2011 Mayıs ayından itibaren Suriye'deki siyasî huzursuzluk ve sosyal-askerî gerilim karşısında AB tavrını, 9 Mayıs 2001 tarihli Konsey kararında ortaya koymuştur. Bu kararda Suriye'ye yönelik olarak Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası kapsamında AB, silah ambargosu, şiddet eylemlerine karışanların mal varlıklarının dondurulması, seyahat kısıtlamasına tabi kılınmasını onaylamıştır. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:121:0001:0010:EN:PDF>)

Suriye'de rejim değişikliğinin gerçekleşmesinin zaman meselesi olduğu yönünde güçlü göstergeler vardır. AB'nin üzerinde durduğu esas mesele değişikliğin içereceği şiddet yoğunluğu ve istikrarsızlık faktörlerinin hangi araçlarla ve nasıl giderileceğidir. AB Suriye'ye mayıs ayının başında silah ambargosu koyarak yetkili ve rejimle ilgili on üç kişiye AB üyesi 27 ülkede seyahat etme yasağı koymuş ve mal varlıklarını dondurmıştır. AB daha sonra yaptırımları Beşar Esad ve dokuz yardımcısını kapsayacak şekilde genişletmiştir.

İngiltere, Fransa, Portekiz ve Almanya Suriye'ye, yeni yaptırımlar öngören bir karar tasarısını BM Güvenlik Konseyi'ne sunmuştur. İlk aşamada yaptırımların dışında tutulan Beşar Esad, Ağustos sonu itibariyle ekonomik yaptırımlar kapsamına alınmıştır. Fakat sunulan bu karar tasarısı Rusya ile Çin'in vetosuna takılmıştır. Eylül ayı sonunda AB hükümetleri Avrupalı şirketlerin Suriye'nin petrol sanayisine yeni yatırımlar yapmasını yasaklamıştır. Günde yüz elli bin bin varil ham petrol ihraç eden Suriye'nin en büyük ticarî partneri olmasından dolayı AB'nin bu yasaklama kararından etkilenmesi ABD'ye nazaran daha kuvvetli olacaktır.

ABD'nin aksine AB, Suriye'de olası bir rejim değişikliğinin askerî yollarla değil, uzun süreli ve ağır siyasî, diplomatik ve ekonomik yaptırımlar yoluyla gerçekleştirilmesinin daha az risk yaratacağını düşünmektedir. Siyasî ve diplomatik baskılarla Suriye yönetimini izole etmek, ekonomik yaptırımlarla da Suriye rejiminin güvenlik donanımını etkisiz kılmak amaçlanmaktadır. Yönetim ve güvenlik birimleri içerisinde rejimin devamlılığına ilişkin

inancı sarsarak, üst tabakada kopmaların yaşanmasını ve toplumsal hareketin yönlendirilmesini çıkarları bakımından daha rasyonel bulmaktadır.

KAYNAKÇA

"Chirac Warns of UN Sanctions if Syria Keeps Troops in Lebanon", *Agance France Press*, February 22, 2005.

"EU's Solana Wants Specific Time Table for Syrian Withdrawal" *AFX International*, March 6, 2005.

Crooke, Alastair (2010), "The Shifting Sands of State Power in the Middle East", *Washington Quarterly*, 33 (3).

GRANT, Charles (2001) "A European View of ESDP," Centre for European Policy Studies Working Paper (April).

BURKE, Edward, YOUNGS, Richard (2010) " Why the European Union needs a 'Broader Middle East' Policy", *Fride Working Paper*, 93.

CAVATORTA, Francesco (2001), "EU Syria Relations in Bashar al-Assad's Era", *Near East Quarterly* February.

German Marshall Fund and the Atlantic Council (2004), "Transatlantic Trends 2004", September.

http://eeas.europa.eu/syria/index_en.htm

http://enpi-info.eu/main.php?id=78&id_type=3&lang_id=450

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:121:0001:0010:EN:PDF>
International Monetary Fund, *Direction of Trade Statistics Yearbook 2010*, ss. 52-60.

CANBOLAT, İbrahim (2011), *Avrupa Birliği ve Türkiye: Uluslararası Sistemle Ortaklık*, Bursa: Alfa Aktüel.

STEVENSON, Jonathan (2003), "How Europe and America Defend Themselves", *Foreign Affairs*, March/April.

DAĞCI, Kenan (2007), "The EU's Middle East Policy and Its Implications to the Region", *Alternatives*, 6 (1-2), Spring&Summe.

ARCHICK, Kristin (2005), "European Views and Policies Toward the Middle East", *CRS Report for Congress*, March.

KAUSCH, Kristina (2010), "Managed Successions and Stability in the Arab World", *Fride Working Paper* 104, November.

KUZMICHEVA, Larissa (2007), "EU Foreign Policies in the Middle East: Iran, Iraq, Syria, Israeli,-Palestinian Peace Process,
<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/kuzmicheva.pdf> (14.01.2012)

KEET, Marijke (2004), "EU Policies towards the Middle East".
<http://www.metec.org/eume.pdf> (09.01.2012)

SHEHADI, Nadim (2011), " Syria: Violence as a Communications Strategy",
<http://www.iss.europa.eu/fr/publications/detail-page/article/syria-violence-as-a-communications-strategy/> (12.01.2012)

- Ömer Taşpınar, "Europe's Muslim Street", *Foreign Policy* March/April 2003.
- OXFAM (2011), "Power to People: Reactions to the EU's Responce to the Arab Spring", November 14.
- DEBRAY, Regis (2003), "The French Lesson", *The New York Times*, February 23.
- LEENDERS, Reinoud (2006), "Promoting Democracy and Human Rights in Lebanon and Syria in Crescent of Crisis", Ivo Daadler, Nicole Gnesetto, Philip Gordon (ED.), *U.S. European Strategy for the Greater Middle East*, Paris: EU ISS.
- KAGAN Robert (2002), "Power and Weakness" *Policy Review no113*, June -July 2002 <http://www.hoover.org/publications/policy-review/article/7107> (06.01.2012)
- Wright Robin (2005), "U.S. Seeking the Ensure Region Stability After the Pullout", *Washington Post*, March 5.
- Rosemary Hollis, "Europe and the Middle East: Has the EU Missed Its Moment of Opporunity", *Orta Doğu Etüdüleri*, Cilt 2 Sayı 2.
- Steven Weisman, "Allies Resisting as U.S. Pushes Terror Label for Hezbollah", *The New York Times*, February 17, 2005.
- The Atlantic Council and the German Marshall Fund, "Elusive Partnership: US and European Policies in the Near East and the Gulf", *Policy Paper*, September 2002.
- Timo Behr, "The Substantial Union: Recasting the EU's Middle East Policies", <http://what-the-eu-did-next.blogspot.com/2011/02/substantial-union-recasting-eus-middle.html> (erişim: 12.02.2012)
- U.S. Department of State, "Fact Sheet: Islam in the United States", September 2001.